

слідчого, сукупності його прав та обов'язків і особливості їх реалізації в органах досудового розслідування, оперативних підрозділах, прокуратурі. Слідчий здійснює досудове розслідування, його повноваження визначені ст. 40 КПК України. Усі слідчі мають однакові процесуальні права та обов'язки, проводять розслідування в одному, визначеному законом, процесуальному порядку. Слідчий діє відповідно до вимог законодавства, є самостійним у своїй діяльності, яка виключає втручання осіб, що не мають на те законних повноважень. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого, незважаючи на це, казати про абсолютну самостійність слідчого у здійсненні своїх повноважень не можна. Керівник органу досудового розслідування, прокурор, слідчий суддя мають контролюють законність дій та рішень слідчого, що звужує його процесуальну самостійність незалежність. Згідно з КПК України слідчий відноситься до сторони обвинувачення, що може викликати сумніви в об'єктивності під час доказування та неупередженості у прийнятті процесуальних рішень. Б.В. Романюк наголошує на тому, що задля забезпечення демократичного правосуддя слідчий не повинен бути представником жодної зі сторін у змагальному процесі (Романюк Б.В. Спадковість та новизна у процесі формування кримінального судочинства стосовно процесуальної незалежності слідчого / Б.В. Романюк // Кримінальний процес України в контексті європейських стандартів судочинства: матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 7 грудня 2007 р.). - К.:Київський нац. ун-т внутр. справ, 2008. - С. 134.)

Після прийняття КПК України істотних змін зазнали і повноваження слідчого, їх можна поділити на 3 групи:

- повноваження слідчого при провадженні слідчих (розшукових) дій;
 - повноваження слідчого при поданні скарг на дії та рішення прокурора, в порядку визначеному в ст. 311 КПК України.
 - повноваження слідчого при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.
- Отже, слідчий займає важливе місце в системі кримінального процесу, оскільки:
- він здійснює кримінальне провадження з метою встановлення обставин справи, які в подальшому гарантуватимуть справедливий судовий розгляд;
 - має особливе значення для реалізації основних завдань кримінального провадження.

Процесуальний статус слідчого, врегулювання його діяльності, гарантії процесуальної самостійності та незалежності потребують особливої уваги національного законодавства. Для того, щоб досудове розслідування було об'єктивним та справедливим необхідно:

- зазначити в законі, що під час досудового розслідування, слідчий не має належати до сторони обвинувачення чи захисту, що гарантуватиме неупереджене та незалежне дослідження всіх матеріалів кримінального провадження;
- передбачити юридичну відповідальність службових та інших осіб (наприклад, процесуальну або адміністративну) за невиконання законних постанов слідчого і його законних вимог під час провадження слідчих (розшукових) дій;
- обмежити вплив прокурора та слідчого судді на здійснення слідчим своїх повноважень;
- ефективність діяльності слідчого підвищиться, коли будуть прийняті положення, що врегулюють організаційну перебудову, положення слідчого і його захист;
- врахувати всі недоліки практичного застосування КПК України, а також міжнародний досвід з врегулювання кримінального судочинства.

Левчук О.С.

*студентка 5-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТ ЯК СУБ'ЄКТ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Конституція проголосила Україну демократичною, соціальною, правовою державою, у зв'язку з чим одним із пріоритетних завдань є захист прав та свобод людини як найвищої

соціальної цінності. Саме діяльність захисника як суб'єкта процесу доказування, перш за все, спрямована на захист прав і законних інтересів осіб та надання їм юридичної допомоги у кримінальному провадженні, а також допомагає здійсненню правосуддя та додержанню вимог законів, виконуючи завдання кримінального судочинства.

Кримінальний процесуальний кодекс України (далі КПК України) передбачає, що захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). Крім того, захисником має бути адвокат, відомості про якого внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України не містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Адвокату як суб'єкту процесу доказування належить брати участь у збиранні доказів, яке здійснюється сторонами кримінального провадження, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, у порядку, передбаченому КПК України. Отже, адвокат здійснює збирання доказів з метою встановлення фактичних обставин справи.

Збирання адвокатом доказів здійснюється шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів. Ініціювання адвокатом проведення слідчих (розшукових) дій здійснюється шляхом подання слідчому, прокурору відповідних клопотань, які розглядаються в порядку, передбаченому КПК України. При цьому дані клопотання не є обов'язковими для слідчого та прокурора і підлягають їх розгляду.

Слід зауважити, що хоча КПК України передбачає збирання адвокатом доказів шляхом ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, але безпосереднім суб'єктом збирання доказів в цьому випадку буде сторона обвинувачення, не дивлячись на те, що докази будуть передані суб'єкту, який заявив клопотання, адже саме вона буде проводити дані процесуальні дії.

Крім того, адвокат має право самостійно залучати експерта на договірних умовах для проведення експертизи (ч. 2 ст. 243 КПК України). Щоправда, незрозумілими залишаються деякі питання – хто і в який спосіб буде попереджати експерта про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок. Адвокат також має право звертатися до слідчого судді з клопотанням про призначення експертизи. Слідчий суддя може задовольнити клопотання та призначити експертизу, а після одержання висновку передає його адвокату (ч. 9 ст. 244 КПК України).

Ще одним елементом збирання адвокатом доказів є також його право звернутися до слідчого судді з клопотанням про допит свідка та потерпілого в порядку ст. 225 КПК України. За наявності підстав, зазначених у ст. 225 слідчий суддя задовольняє таке клопотання та проводить допит за участю сторін. На жаль, КПК України не визначає, кому слідчий суддя передає одержані внаслідок допиту матеріали.

Адвокат може звертатися до слідчого судді з клопотанням про тимчасовий доступ до речей та документів. Слідчий суддя також може в ухвалі про надання тимчасового доступу до речей та документів дати розпорядження про вилучення речей та документів, якщо сторона захисту доведе, що без такого вилучення існує реальна загроза зміни або знищення речей та документів (ч. 7 ст. 163).

Висловлюється слушна думка про те, що за діючим КПК України сторона обвинувачення має потужний арсенал засобів зі збирання доказів, а можливості сторони захисту – досить обмежені. Внаслідок цього роль адвоката в кримінальному процесі зводиться в основному до того, щоб виявити недоліки роботи слідчого (Ляш А. О., Благодир В. С. Захисник як суб'єкт доказування в судових стадіях кримінального процесу / А. О. Ляш, В. С. Благодир // Адвокат. – 2012. – № 10. – С. 20).

Отже, хоча чинний КПК України значно розширив повноваження адвоката як сторони захисту та суб'єкта доказування. Але разом із тим, реалізація закріпленого у КПК України права адвоката на самостійне збирання доказів на практиці породжує низку проблемних питань при їх реалізації. Ці питання пов'язані з визначенням способів збирання доказів адвокатом, які закріпив законодавець, але відсутністю процесуальної форми їх фіксації, механізму та гарантій реалізації вказаного права адвоката як суб'єкта доказування.

Лисак В.О.

*студент 5-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Однією з престижних юридичних професій вважається адвокатура, яка є добровільним професійним громадським об'єднанням, покликаним згідно з Конституцією України сприяти захисту прав, свобод та представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, надавати їм іншу юридичну допомогу. Сьогодні все більше молодих людей прагнуть самореалізуватись у адвокатській діяльності, не достатньо представляючи вимог, які пред'являє складна практична діяльність. Для ефективного виконання адвокатської діяльності не достатньо лише знань нормативно-правової бази, потрібно ще бути професійно-психологічно підготовленим до виконання професійних обов'язків та займатись своїм саморозвитком для підвищення рівня професійної компетентності.

Дослідженням інституту адвокатури та психологічних особливостей адвокатської діяльності, займались такі науковці, як Я. С. Аврах, О. М. Бандурка, В. В. Бедь, С. П. Бочарова, Т. В. Варфоломєєва, О. І. Жуковська, В. В. Медведчук, С. Ф. Сафулько, О. Д. Святоцький, Д. П. Фіолевський, В. П. Шибіко та інші. Психологічні аспекти саморозвитку адвоката у науковій літературі спеціально не розглядались, тому ця тема залишається актуальною та потребує наукового дослідження.

О. В. Синеокий вважає, що дослідження психологічної діяльності адвоката дозволяє виділити професійно необхідні психічні властивості для даної юридичної діяльності: творче мислення; комунікабельність; вольові якості; організаторські здібності; здатність протистояти негативним емоціям. У число таких вимог до особистості адвоката можна включити декілька груп якостей: 1) мотиваційно-ціннісні (високий рівень моральності, чесність, відповідальність, самоповага); 2) пізнавальні (творче мислення, високий рівень інтелекту, спостережливність, розвинена пам'ять, розвинена інтуїція); 3) емоційно-вольові (витримка, самовладання, стресостійкість); 4) характерологічні (стійка і адекватна самооцінка, незалежність, працездатність); 5) комунікативні (екстравертність, риторичні здібності, тактовність) (Синеокий О.В. Творческий потенциал личности как одержательный элемент профессиограммы адвоката (деонтологический аспект) // Вісник Донецького університету, Сер. В: Економіка і право. Вип.1. - 2007 - С.483).

У процесі здійснення захисту адвокату передусім необхідно пізнати значну кількість фактів і обставин, що стосуються минулого і теперішнього. Він повинен осмислити їх із позицій захисту, тобто проаналізувати зміст, можливість використання для виправдання підзахисного чи пом'якшення його вини. Особливості захисту, своєрідність його завдань надають пізнанню захисника специфічності, що, насамперед, полягає у певній його односторонності; відборі фактів, що виправдовують чи пом'якшують вину, при необхідності тримати у пам'яті всі інші обставини.

Беручи участь у процесі доказування, адвокат опирається на дані психології, що значно полегшує оцінку доказів, встановлення їх вірогідності. Правильно відібрати факти з великої кількості первісного матеріалу та оцінити їх - складне мистецтво, особливо у залі суду, де учасниками є живі люди з притаманними кожному індивідуально-психологічними особливостями. Разом із тим, відсутність доказів ніякими психологічними знаннями замінити не можна. Цінність психологічного аналізу доказів, психіки обвинувачуваного полягає не в